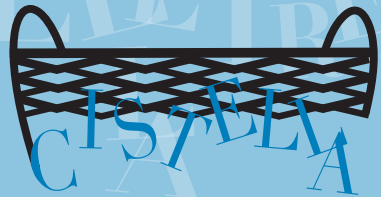

PARA PARA
TAUL EST AUL ES
CA SUTORES
S RESUTORES
LLETALES
A

VERSOS COM
AIGUA EN

Text

Francese J. López Sánchez

Il·lustracions

Gracia Gil García-Yévenes

VERSOS COM AIGUA EN

Text Francesc J. López Sánchez

Il·lustracions Gràcia Gil García-Yébenes

Rosada de lletres

Versos com aigua en cistella

Autor: Francesc Joan López Sánchez

Il·lustracions: Gracia Gil García-Yévenes

Edita: Ajuntament de Silla. Agència de Promoció del Valencià (AVIVA)

Coordina: Empar Minguet i Tomàs

Portada, maquetació i disseny gràfic: Gracia Gil García-Yévenes

ISBN: 978-84-09-37006-1

Dipòsit legal: V-3902-2021

Impressió: Gráficas Fortuny, SL

Col·labora: Acadèmia Valenciana de la Llengua

AJUNTAMENT
de SILLA

aviva
Silla
Agència de Promoció
del Valencià

A Teresa i a Samuel, per l'estima i el regal del seu temps

PRESENTACIÓ

Dibuixar paraules i escriure imatges

Conegut al poble com a Paco López (ja en som uns quants!). Soc fill de Silla, poble on he viscut i he treballat, entre d'altres oficis, de peó d'obrer, d'administratiu o de professor, treball pel qual soc més conegut des del 1980.

Primer vaig impartir cursos de llengua de Carles Salvador (entusiasme que dec a l'amic i mestre Josep Pitarch que, fora d'hores lectives, ens ensenyà a estimar el valencià a tota una generació d'alumnes de l'institut de Silla, a conèixer la seua literatura i a escriure'l). Més tard, em vaig encarregar de la Didàctica en cursos de l'Institut de Ciències de l'Educació gràcies a la cessió de les aules que ens feia l'institut del poble, hui IES Manuel Sanchis Guarner. I, des del 1985 fins al 2015, vaig exercir de professor de Secundària en aquest institut.

4

Per a mi, l'educació ha sigut una experiència molt interessant que m'ha permés conèixer diferents generacions de joves del poble i de la comarca. D'elles i d'ells he après molt. Alguns d'aquests aprenentatges els he acabat escrivint en alguna ocasió.

L'escriptura ha estat un entreteniment del qual encara soc aprenent. Relats breus, poemes i, sobretot, les introduccions a llibres d'altres autors, els quaderns d'exercicis i llibres de text, la crítica teatral i els articles sobre didàctica de la llengua i la literatura m'han ocupat moltes hores lliures.

Ara, l'Ajuntament de Silla, a través del Servei de Normalització Lingüística (SNL), m'ha donat l'ocasió de mostrar públicament un grapat de versos que porten la marca del meu treball com a professor. Alguns els vaig escriure allà pel 1994 i formaven part d'un treball per a tallers de poesia. És per això que, al final, trobareu unes pàgines amb activitats per a escolars que es poden treballar en aules dels darrers cursos de Primària i en els de Secundària. Digueu-li

defecte professional, però, encara que ja estic jubilat, no me l'he pogut traure de damunt i no em sap malament.

Com veureu els que llegiu els poemes, el tema de l'aigua està flotant en tota la història de dos germans a qui els agrada escriure i que treballen per veure qui arribarà més lluny. La tria no ha estat baladí perquè, de menuts, la meua germana i jo passàvem molts caps de setmana amb els iaïos paterns al motor de la Pinada, que regava de la séquia Reial del Xúquer. El so de l'aigua que s'hi pouava i corria séquies avall per regar els camps de tarongers o d'hortalisses, encara hui el tinc ben present.

L'escola era l'ocupació principal d'aleshores, hi assistia ja a les Escoles Noves (ara CEIP Lluís Vives). L'entreteniment transcorria prop del final del Patí, més concretament al voltant del carrer de Sueca on està el domicili familiar i el de la carteria que regentava el iaio matern al carrer de Montesa. Una època de botar les séquies que teníem a tocar de la porta de casa, muntar cabanyes amb els canyots dels dacsars quan ja s'havien collit les panolles de dacs, espigolar creïlles, cebes o cacaus i, a l'estiu, anar a nadar al Saladar o, fins i tot, creuar l'Albufera amb barca per gaudir de la devesa del Saler. La imatge de mon pare i de l'oncle Alberto, perxant per traure l'embarcació del port de Silla, es completava amb la de ma mare i ma tia Lola carregades amb cistelles amb menjar i roba per passar la jornada de platja amb alguns familiars i veïns. En eixir de la boca del port, la barca s'obria al lluent amb tota la seua majestat si amollava la vela llatina i aprofitava tot el vent que hi bufava. Aquesta és una de les postals del poble i de la meua infantesa que tinc gravada i que em retorna la fragilitat de la inconsciència i de la felicitat vora l'aigua.

És per això que l'aigua, que és un element indispensable per a la vida a la Terra, m'ha guiat per aquestes lletres senzilles i sense més pretensió que traslladar-vos imatges, postals d'un paisatge que no us serà indiferent perquè, a Silla, des de temps immemorials, l'aigua també ha tingut un paper rellevant per desenvolupar l'agri-

cultura de regadiu o de marjal i ha permés la pesca a l'Albufera on unes poques famílies es guanyaven la vida. Algun dels escrits de l'última part naixen de la necessitat de crear consciència sobre la importància que l'aigua continue sent un bé comú que cal protegir i cuidar. Dic això perquè, vist el que passa amb la llum i altres béns de primera necessitat, qualsevol dia potser ens privatitzen també el dret universal a l'aigua i ens la fan pagar a preu d'or.

I, per acabar, us he de dir que aquest llibre no seria el que és sense el treball i les magnífiques aportacions artístiques de la meua companya i amiga Gracia Gil. Es diu que «una imatge val més que mil paraules», però també que cada paraula ens convida a recordar un paisatge, una riquesa compartida i, sovint, moltes imatges que s'han quedat gravades a la memòria d'un poble. Les il·lustracions de Gracia van enriquint els poemes amb un toc exquisit de sensibilitat artística. El seu treball és fruit de la interpretació, de la tria de les paraules i representa una part de l'esforç que es fa a les aules amb projectes iconicoverbals on conflueixen l'art de la pintura i el de la paraula. Dibuixar paraules i escriure imatges és el joc en què els nostres treballs es troben, intercanvien papers i s'enriqueixen per la interacció d'idees i d'interpretacions. Això ha estat possible també gràcies a altres persones amb qui hem treballat en equip a l'institut Manuel Sanchis Guarner i que ens han permés mantindre la passió que tenim pel nostre treball, per la innovació i l'estima pel valencià.

Espere que us agrade.

Francesc Joan López Sánchez

Com aigua de maig

«Passege pels núvols sense pluja,
l'onada del riure que em fa alçar el vol.»

El Diluvi, 'Alçar el vol'

L'hora de la migdiada

Com que són germans astuts,
amb els pares signen pacte
que els resultarà un bon tracte
si treballen convençuts.

Els seus noms, Pau i Maria.
Valents i ben avinguts,
no es donen mai per vençuts
quan juguen o fan porfia.

Un repassa la lliçó,
i l'altra escriu poesia:
«Fora al carrer, ja hi havia
paraigües en processó».

Amb tan bona tenoreta,
ell s'adorm com un liró;
s'oblida de la cançó
al calor d'una estufeta.

Maria roman alerta;
en veure'l, es posa dreta
per gastar-li una brometa
al babau si no desperta.

El somni

Pau somia que és un núvol
i que sobrevola un prat;
té el cos compost de partícules
que llur forma han alterat.

Un gran grup d'àtoms d'oxigen
un cisma han organitzat,
s'han unit als de l'hidrogen
i en aigua han fusionat.

S'han precipitat a terra
i un nou ullal hi ha brollat;
l'aigua que hi mana i discorre
un rierol ha format.

Xino-xano, la riera
amb una altra s'ha creuat
i, a la vall d'unes muntanyes,
en un llac s'han transformat.

Pau, somia que somia,
davant té un penya-segat.
Maria, que el veu feliç,
el somni li ha destorbat.

A la tercera...

Perquè ja li queda poc,
per presentar-se als exàmens,
Maria li ha suggerit
que no s'aclame a sant Roc,
que pense menys en certàmens
i estudie desvanit.

Atés que Pau no l'escolta,
se'l mira i li mostra un got.
Ell, que no és cap poca-solta,
fa careta d'angelot.

Ella fa un gest de rabosa
i ompli el got d'aigua gelada
per despertar l'adormit.
Es disposa sigil·losa
i, a la primera becada,
suca i l'esguita amb un dit.

Però Pau ni ho ha notat
i Maria, gens poruga,
a la cara li ha tirat
l'aigua com qui no s'arruga.

H₂O en ple combat

Ell balbucejia i renega
que això que ha fet és un nyap.
Perquè Pau no munte brega,
ella el torca amb un bon drap.

«Compte que hi ha una gotera!»
li diu fent-se la guilopa.
Ell, que quasi mai s'altera,
amb la copa se li apropa.

L'aigua no arribarà al riu.
Si el miren eixos ulls blaus
i juganera somriu,
no tarden a fer les paus.

I tornen a la faena
per compondre una cançó
sota la lluna serena
o estudiar la lliçó.

Un canteret de poesia

Les paraules esguiten
les lletres a pleret
com el poal del pou
si topa amb el banquet.

Sobre uns vells papers grossos
Maria escriu uns versets;
la mesura o la rima
formen part dels seus trets.

Tots ells parlen de l'aigua,
és un bé molt potent;
dibuixa tantes formes
com té el recipient.

Si la deixes que córrega,
seguirà mil camins;
de la font a la mar
entre pedres i pins.

Com esguits d'aigua clara
desperteu els sentits,
dibuixeu les imatges,
rigueu dels acudits.

Com esguits de rosada

«Tota paraula és aigua. Tota pluja
és la claror dissolta, esparsa, nua.»

Miquel Martí i Pol, dins *La pell del violí*

El plugim

Des de les muntanyes,
arriba bon vent;
juga a les cucanyes
com ho fa la gent.

Sense calcetins,
uns núvols dormien;
les branques dels pins
de l'aigua es delien.

Fent-los cosquerelles,
la panxa movien;
en ball de costelles,
el plugim servien.

La terra banyada,
la font proveia;
la serra airejada
floria de dia.

El guèiser juganer

Entre la terra amagada
l'aigua volia alenar.
Buscà per la canonada
un lloc per on escapar.

Sobre terreny mig volcànic
el foc la va transformar.
Com en un núvol orgànic
en gas tornava a mudar.

El baf veié un brollador
i se li acabà la pena;
en trobar-se la claror,
esbufegà com balena.

Pujà per buscar el vent
i trobar la frescoreta;
es refrescà lentament
i el gas retornà en aigüeta.

Si l'aigua torna al seu cau,
com la carcassa que explota
per poder quedar-se en pau
rebotarà com granota.

La rosada

En les nits d'hivern
o en la matinada,
la blanca rosada
en les fulles cern.

El pes del vapor,
quasi transparent,
l'herba persistent
cobreix de claror.

La gota menuda,
mentre balla un vals,
busca les iguals
i en gota gran muda.

En eixir el sol
quasi es difumina,
cap al sòl camina
per dins d'una col.

Com si fora mel,
rellisca en la fulla,
esguita, remulla
la terra i l'arrel.

La boira

Un núvol ha divisat
l'ullal d'un pont de primera;
per contemplar-lo millor
s'ha apropat a la ribera
just on naix un brollador.

A sa casa ha retornat
la gent que s'hi passejava:
no s'hi veia ni a dos pams;
el sol ja no il·luminava
abelles ni bardissams.

Entre bromes i l'aiguat,
quan la boira t'ix al pas
no dissimules penetes,
recorda que en tornar ras
se t'aclareixen completes.

Excursió a la neu

Quina meravella
ha deixat la nit!
Des del finestral
es veu tot vestit.

Com serà el pinzell
amb què s'han pintat
les roges teulades
i els arbres del prat?

Les volves de neu
caigudes del cel
com confeti màgic
han teixit un vel.

Els cotxes pareix
que estan disfressats,
no es veuen voreres
ni tampoc reixats.

La gelor convida
a encendre la llar,
menjar calentet
i al llit retornar.

A watercolor illustration of a stream flowing from the top left towards the bottom right. The water is depicted with various shades of blue, purple, and yellow. In the upper left, there are several overlapping, semi-transparent geometric shapes (polyhedrons) in shades of blue and yellow, resembling ice or crystals. The stream flows through a landscape with soft, blended colors. In the lower right, a faint rainbow is visible, and a bridge structure is suggested by the colors.

L'aigua de la font

Gota a gota suma
sense fer escuma.

Brolla entre les pedres
i entre els poliedres.

Sona riallera
en la primavera.

Raja cristal·lina
si porta aigua fina.

Si la toca el sol,
canta un rossinyol.

S'aproxima al riu,
si no hi mor, hi viu.

El llit de la font
ja travessa el pont.

Baixa bruta i roja
quan la pluja és boja.

Rega arbres en flor
i al fruit fa dolçor.

Raja per l'aixeta
i segueix fresqueta.

Si la contamines,
tot seran ruïnes.

A vertical watercolor illustration of a waterfall. The water is depicted with various shades of green and blue, flowing from the top left towards the bottom right. The background is white, and the water's movement is suggested by soft, blended colors.

La cascada del molí

Entre la muntanya,
recorria el riu
un paratge fèrtil
i un llit creatiu.

Un gran espectacle
el pas permetia,
música, boscatge
i espills d'alegria.

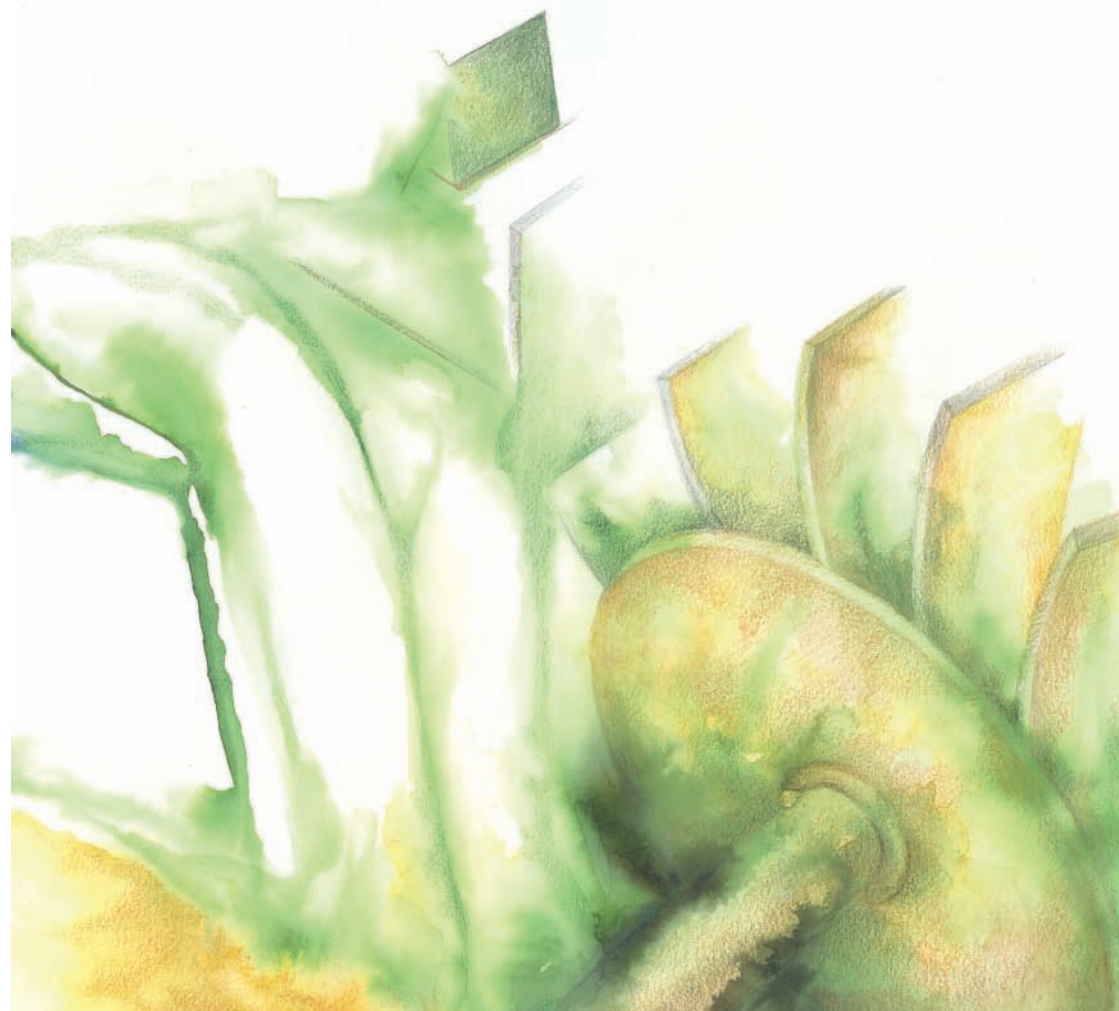
Quan l'orografia
el curs li barrava,
buscava camí
i el torrent mudava.

Algunes vegades
l'altura fugia;
d'altres, decidit,
del salt es delia.

Un home sabut
un dia pensà
i aquella energia
en llum transformà.

Plantà una gran roda
que l'aigua movia;
amb eix i turbina,
el blat ja molia.

Es refeia en viu
quan del toll marxava;
amb uns remolins
la vida alegrava.

El ball de les ones

Ona que torna i se'n va,
puja a cavall del germà.

Ona que se'n va i no ve,
no te'n puges al seu be.

Ona que porta bromera
vol lluir sa cabellera.

Ona que toca el timbal
trenca contra el litoral.

Ona que acaba en l'arena
s'aproxima a la carena.

Ona que et trau a ballar,
els peus t'hauràs de torcar.

Ona que et dona la vida,
juga bé la gran partida.

El far i l'onada

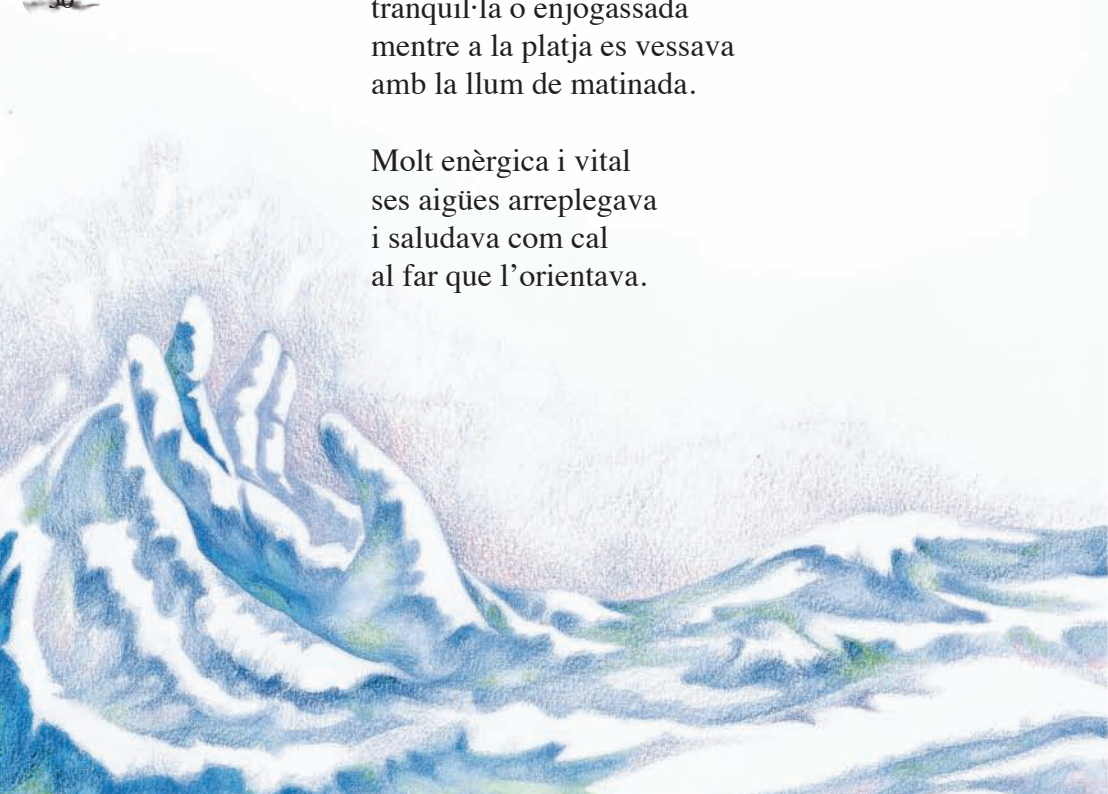
Moguda, prudent, constant
la mar anava i venia
fins que l'onada distant
del conjunt s'escapolia.

El blanc far, sobre l'arena,
amb la mirada evocava
d'un estel la força plena
i la nit il·luminava.

Segura, salada i blava,
com pedra de l'escullera,
l'ona queta s'esperava
on llueix més la bromera.

El far se la contemplava
tranquil·la o enjogassada
mentre a la platja es vessava
amb la llum de matinada.

Molt enèrgica i vital
ses aigües arplegava
i saludava com cal
al far que l'orientava.

Ball de l'onomatopeia

Paaaaap.

La botella has destapat.

Ué, ueeè, ué, ueeè...

La xiqueta has despertat!

Pxii, pxii, pix...

I bolquers no n'has comprat!

Xip, xip-i-xap, xip, xip-i-xap...

A mig camí de la tenda, la pluja ha començat.

Xof, xaf, patatxaf...

Els cotxes t'han esguitat!

Xaf-xaf, xaf-xaf, xaf-xaf...

Sobre el terra de la botiga, les petjades has deixat.

Brrr, brrrr...

Tornes a casa amb bolquers, però vas ben remullat.

Atxim, atxem, atxif, atxum.

Em tem que t'has refredat!

Xap, xap, xap, xap...

I ara, quina aixeta no has tancat?

Xof.

Tot el bany tens inundat!

Glup, glu-glu, glup, glu-glu...

Sort si no t'has ofegat!

H₂O dins d'un camió

Ma iaia em contà que a penes
hi havia a les llars aixetes.
I que tres marraixes plenes
li costaven dues pessetes.

«L'aiguader passa en divendres
amb la cisterna ben plena,
acompanyat d'un dels gendres
i un fanal que els allumena».

Quan cuinaven o escuraven,
gastaven aigua del pou,
la tenien dins de casa
i servia per al brou.

Xicalla i dones eixien
en ressonar la campana
a pel líquid que hi bevien
la resta de la setmana.

L'aigua tenia valor
i la reciclaven tota.
Fera fred o bé calor
no es perdia ni una gota.

Peret, Perot

Peret se n'anà a comprar
i tornà amb la bossa buida
per jugar una partida
al trinquet del rajolar.

Amb presses i poca traça,
no va trobar el mercat
ni al forner vell de la plaça
per comprar dos pans de blat.

Quan tornà sense el paraigua,
els pantalons amb un set
i un bony damunt de l'ull dret,
volia ballar-li l'aigua.

Els propòsits de Perot
sa mare ja coneixia.
«Torna els diners, trompello,
ja aniràs un altre dia!»

Com que demanà clemència
per quedar com feu Camot
quan mereixia un carxot,
li digué aquesta sentència:

«Aniries a la mar
i no trobaries aigua».
I se'l deixà una miqueta
vora al racó de pensar.

Viure

«...totes les llàgrimes de la terra
van a parar a la mar.»

Mercè Rodoreda,
La meva Cristina i altres contes

Reviure el cicle de la terra,
el pas dels anys,
cada instant de vida.

Descobrir el temps de cada llavor,
l'arbre que creix vora la séquia
i ens regala els fruits més sucosos.

Retornar a la terra, als orígens,
compartir l'essència de ser poble,
el seu alé, la seua llengua.

Com el preludi d'una tronada

«... com aixopluc de mare
em cova la tronada»

Carles Mulet Grimalt 'Ventre amb pluja'

Primer dia de vacances

Pau ja ha aprovat els exàmens
i ara té temps per a tot,
pot presentar-se als certàmens,
dormir o no fer ni un brot.

Maria es fa la rabosa
i proposa al seu germà
que l'ajude amb una glosa
que se li'n va de la mà.

Ho fa per picar-lo un poc
i amb versos fer un combat
sense que hi haja cap xoc
per comentar un aiguat.

Pau accepta amb molt de gust
i es riu molt dels propis versos.
Amb un geni tan adust,
tindrà uns resultats adversos.

Les regles del joc

Per sumar diversions,
els dos han tancat un tracte
posant-se condicions
que referenden el pacte:

- posar títol a un poema,
- canviar-se els fulls després,
- i escriure sense un esquema
alguns versos del revés.

Volen que els pares els jutgen,
però no ho tenen senzill;
llegiran, si no s'enutgen,
amb l'escrit cara a un espill.

Perquè no hi perden la vista
i no se'ls faça de nit,
facilitaran la pista:
«De dreta a esquerra l'he escrit».

Cara a l'espill

La prova els ha eixit de cine;
potser ara és bon moment
d'escriure ja algun poema
i lluir tanta faena,
posar el pare content
i que sa mare al·lucine.

L' aigua de la mànega

Procura que estiga neta
per si et banya la careta.
Com regador arruixat,
si t'esquitja, estàs mullat!

H_2O sense crespó

Si parles de H_2O
en campionats de ciència,
ningú perdrà la paciència
i pots quedar campió.

L' aigua de la mànega

Procura que estiga neta
per si et banya la careta

Com regador arruixat,
si t'esquitja, estàs mullat!

H_2O sense crespó

Si parles de H_2O
en campionats de ciència,
ningú perdrà la paciència
i pots quedar campió.

Un poc sota la mar

Com una postal hipnòtica
de bellesa fantasmal,
l'altina pareix que vols
al temps que forma un gran braç.

Amb un ball rítmic onegen,
sota l'aigua transparent,
cintes que són font de vida
i tetúrgi per al peix.

La llar de peixos aïats,
de la gambeta i moret,
de la vaca o les estrelles,
de la naoca i cavallers.

Protegeix molt bé les platges,
oxigena grans còntents,
dona cobert a les cries
i suport amb l'aliment.

L'art de l'arròssament
perjudica aquest herbei.
Costa de regenerar
lluir un prostar tan vell.

Un bosc sota la mar

Com una postal hipnòtica
de bellesa fantasmal,
l'altina pareix que vola
al temps que forma un gran prat.

Amb un ball rítmic onegen,
sota l'aigua transparent,
cintes que són font de vida
i refugi per al peix.

La llar de peixos alats,
de la gambeta i moret,
de la vaca o les estreles,
de la nacra i cavallets.

Protegeix molt bé les platges,
oxigena grans corrents,
dona cobert a les cries
i suport amb l'aliment.

L'art de l'arrossegament
perjudica aquest herbei.
Costa de regenerar
lluir un brostar tan vell.

Neu al Pirineu

Quan el fred torna la pluja en blanca neu
que cobreix les muntanyes i serralades
i emblanquina alguns barrancs i les pinades,
s'aquieta la natura al Pirineu.

Els sons rierols temperen la veu,
el silenci torna a les altes contrades,
hivernen bestioles ben abrigades
i les aus migratòries fan l'adeu.

El paisatge es renova tant com la vida,
roden les estacions, canvia el clima,
el gel es desfà, naix l'aigua cristal·lina.

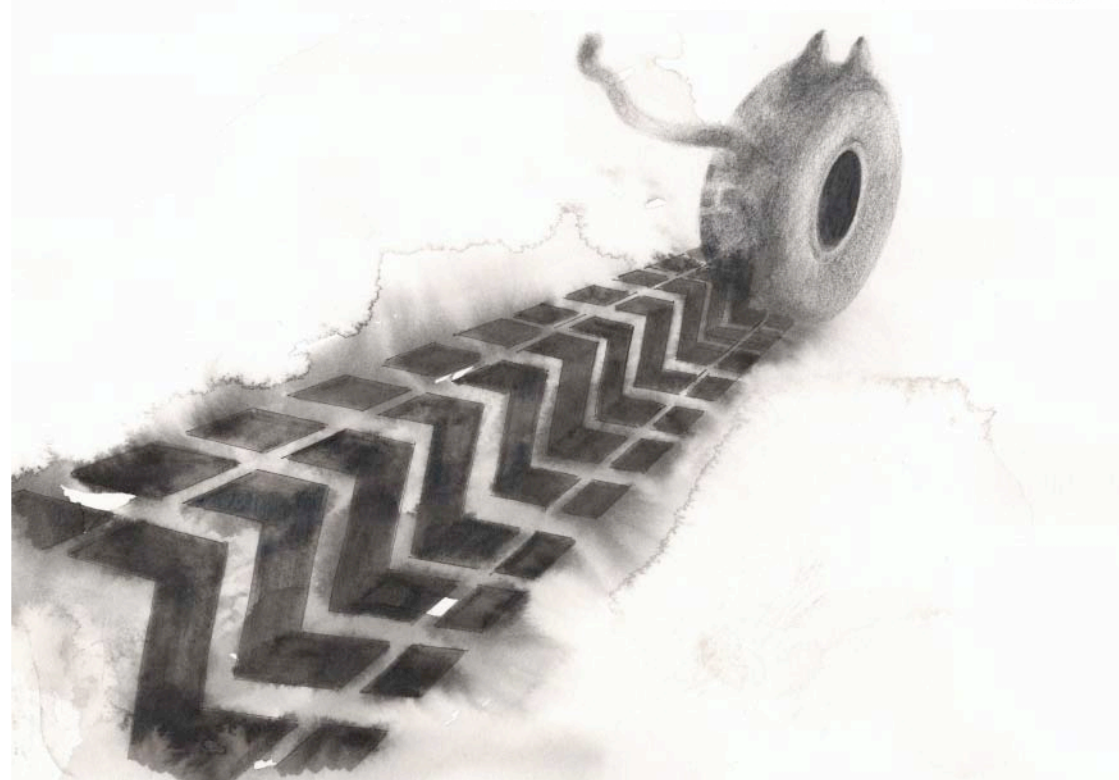
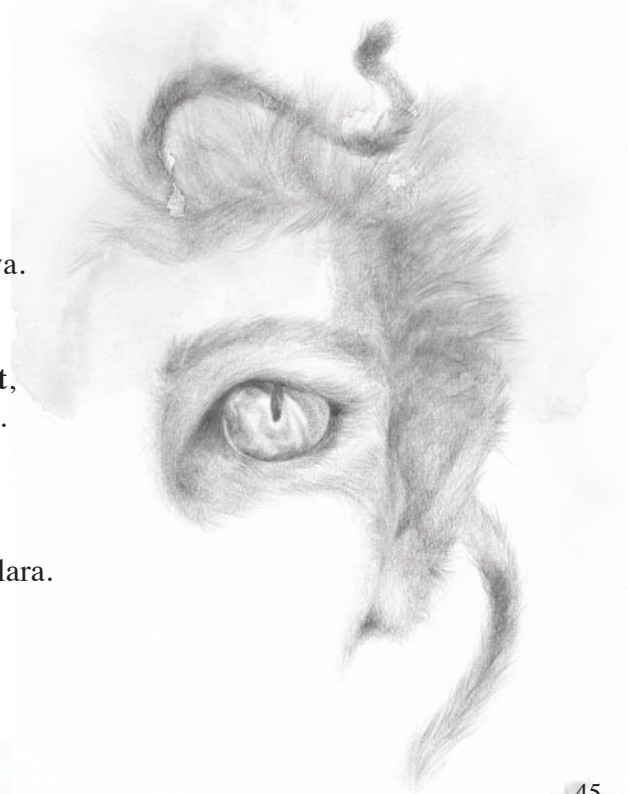
La boira creix com la rosada polida
i el corrent del riu al de la mar sublima
com fan les mares quan alleten sa nina.

La roda punxada

Un home anava tan **gat**
que no li posà ni el **gat**
al cotxe amb què circulava.

Tragué la roda punxada,
que fugí com corre un **gat**,
i el cotxe es quedà afonat.

Ara el vi ja no li agrada
perquè és un **gat** escaldat
dels que fuig de l'aigua clara.

Si la nit és màgica

Un clar de la lluna
convida a ballar;
és nit d'esperança,
és nit de Sant Joan.

Les fades llueixen
garlandes de flors,
perfumen les cases
i ho fan de tot cor.

Amb dolç romaní
espanten temors,
porten l'alegria
i escampen l'amor.

S'encenen fogueres,
s'entra dins la mar,
es canta en la llengua
que clama igualtat.

Des del Canigó
la flama ha arribat
com veu d'un sol poble
que vol llibertat!

Des de mar endins

Les aigües tranquil·les dibuixen la posta
que la mà callada pintava en l'arena.
Amb passes ben laxes, de vida serena,
un vell s'aborrna contemplant la costa.

En gran caragola busca la resposta
d'aquella emoció: un cant de sirena,
el xiquet que juga sense por ni pena,
una veu amiga que espera disposta.

Veü passar la vida sobre l'aigua clara,
la mar li regala perfums d'esperança
perquè fills i netes hissaran les veles.

El barquer disposa la proa de cara
i solcant les ones cap al port s'atansa
perquè, amb alegria, plouen les estreles.

Petjades

Hui la mar plora el seu nom
sobre la costa banyada
en veure joves distrets
i la platja maltractada.

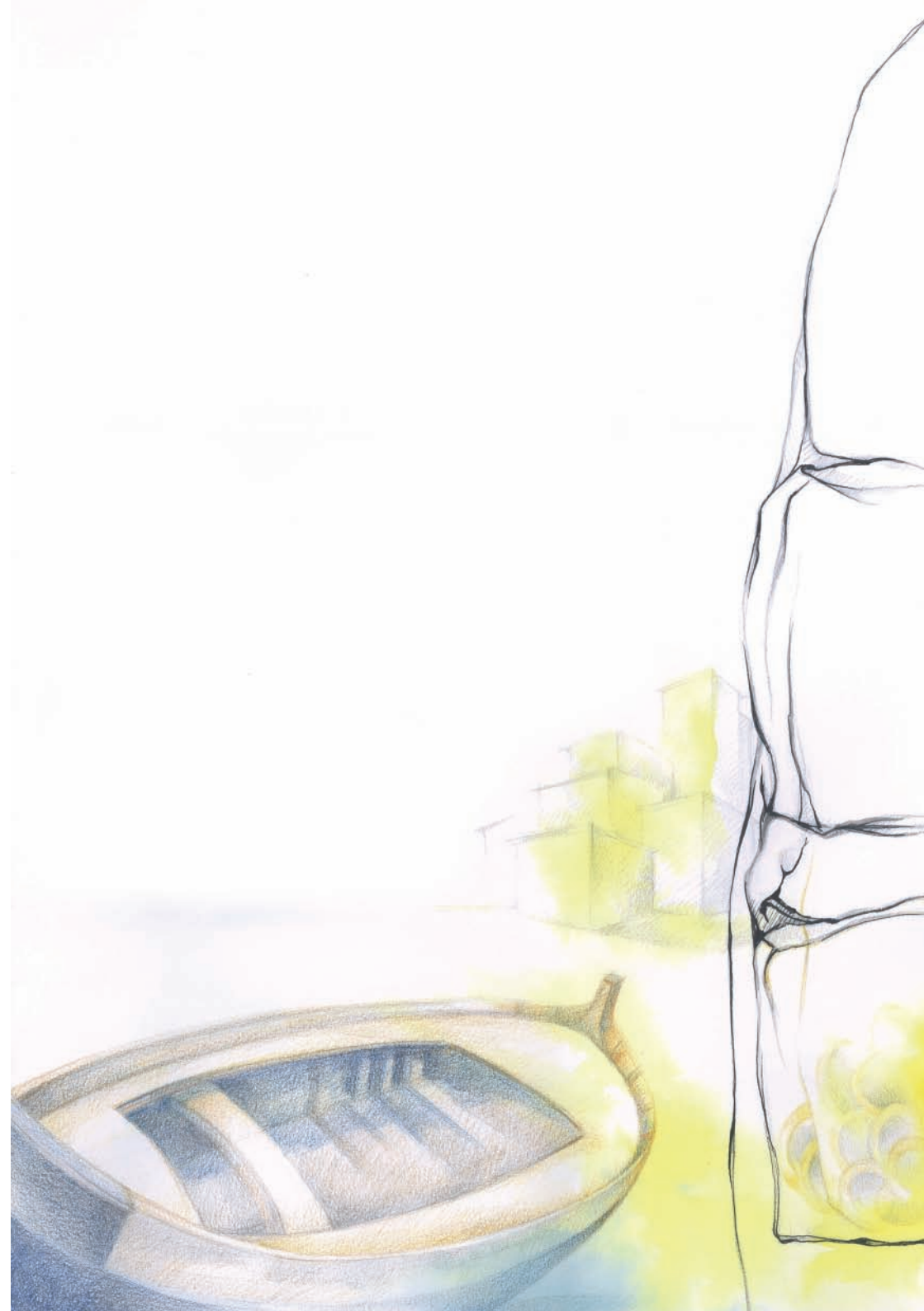
Els donzells i les donzelles
s'acosten a vora mar;
ells ja no són mariners,
elles no volen brodar.

A l'arena de la costa
només creixen les petjades
d'uns humans depredadors
amb les butxaques folrades.

Un bon grapat d'edificis
s'han alçat com xampinyons;
els corriols que hi niuaven
s'han buscat altres racons.

Les barques dels pescadors
esperen a ser varades
amb la quilla cara al sol
i les costelles gastades.

Per sort, hi ha altres criatures
que no busquen caragols,
tampoc fan castells d'arena
però netegen el sòls.

La pedra de juliol no té consol

LLAMPEGA,

l'aire ve superat d'energia.

Els llamps il·luminen intermitentment
un cel negre, completament tancat,
que emboirava la cúpula de la seu.

TRONA,

sembla que s'esgarra la cúpula del cel.

Pujant les escales del campanar
es nota la tremolor d'uns cossos fràgils,
protegits per la solidesa de la pedra.

PLOU,

l'aigua esdevé gel.

La partitura del *xip-xap* sona al terrat,
esclafeix contra les finestres
i esguita els vitralls del rosetó.

Una franja irisada de colors
dibuixa un arc de Sant Martí
sobre el campanar altiu
i presagia la fi de la tronada.

Torna a lluir el sol.

Dins la seu, la llum iridescent
adopta els colors dels vitralls
que es projecten sobre els bancs.

Fora, l'aroma d'una terra humida
transporta la saba a la copa
d'uns arbres que han patit
la violència de la pedra.

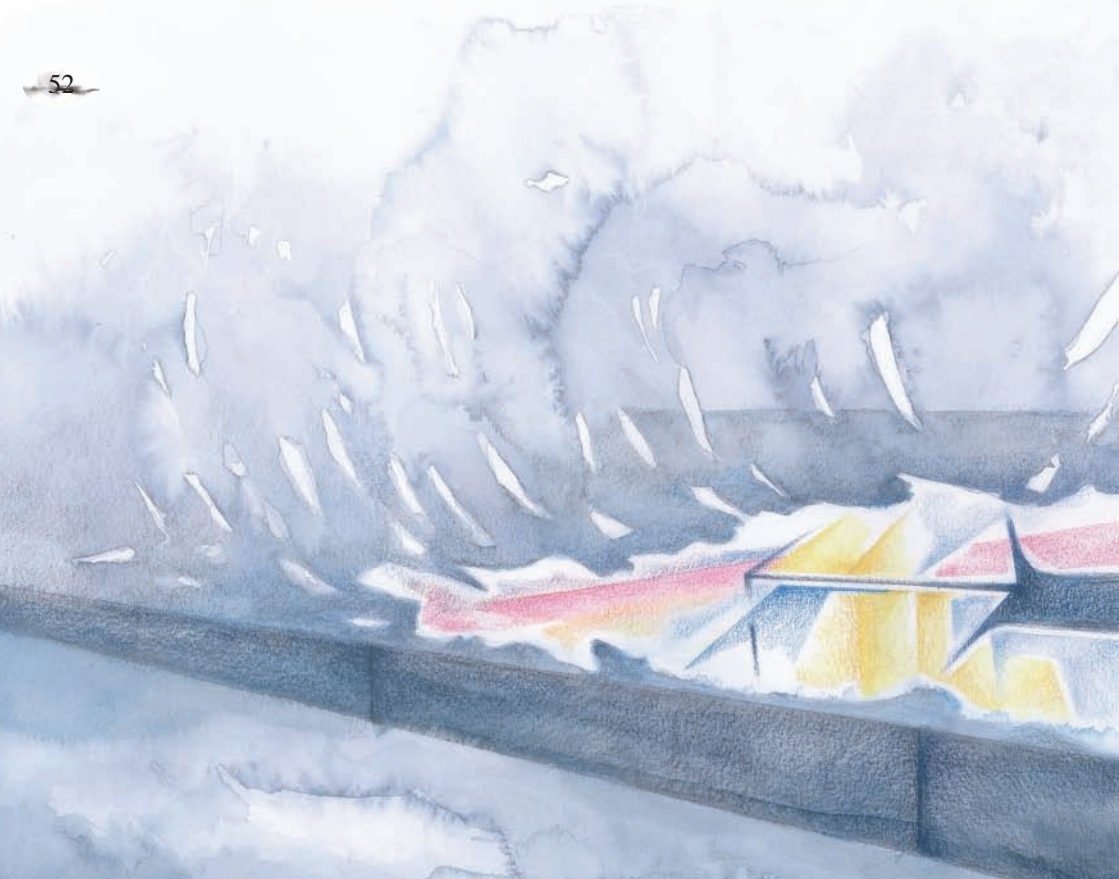

La pluja quan cau la nit

Milers de gotetes fines
en plena atracció subtil
anaven formant espills
sobre vidres i voreres.

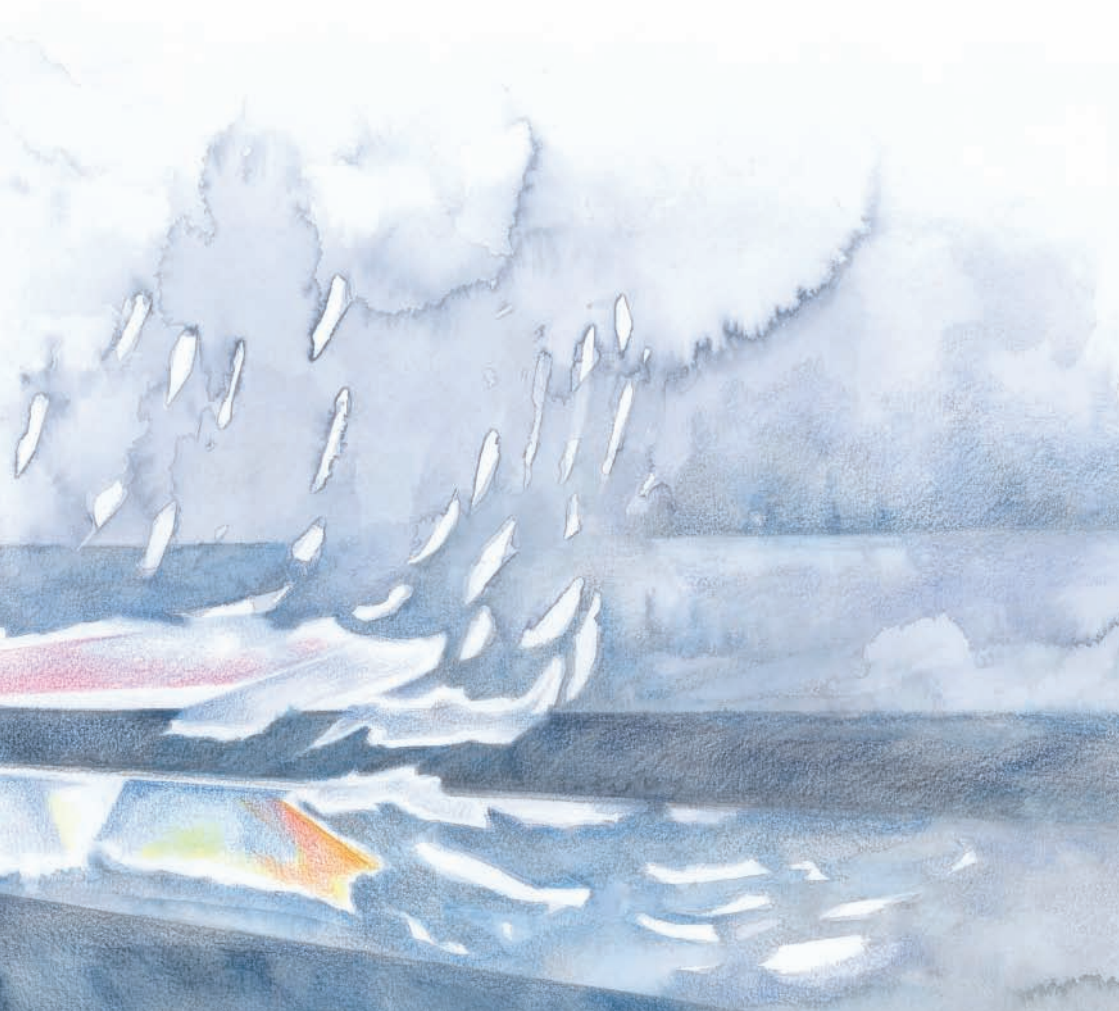
Plovia molt suaument.
La ciutat quasi s'omplia
dels reflexos de la llum
dels fanals i dels neons.

Paraigües de colorins
amagaven vianants
que molt apressats tornaven
a casa botant bassals.

Algú, menys atrafegat,
s'admirava més del cel.
Entre cobalt i marí,
quan fosc s'havia quedat!

L'aigua esdevingué paraula,
la pluja tot un remei,
la foscor un incident,
la neteja un gran consol.

Futur incert

S'entristia una sirena
mentre reflectia als ulls
la llum tènue de l'ocàs,
l'esperança de l'albada.

Amb un ull obert dormia.
Tenia rostre de nina
i aspecte d'adolescent.
El seu infant protegia.

Aquella pastera elàstica
solcava les altes ones
trèmula de l'equilibri,
insegura de l'espai.

En la foscor de la nit
s'escoltaven els murmuris:
bategar de cossos fràgils
i espant pels abatiments.

Un far en la llunyania
avisava dels esculls;
el perill es presumia,
la terra ferma, també.

Un vell reflex s'amarava
de la lluna i de l'onatge
per mantindre la certesa
en aquella mar activa.

La tristesa, alguns plors
i els seus ulls xarol intens
reflectien la temor;
la confiança, igualment.

L'hora ja era finida;
s'allunyaren del blanc far,
buscaven arenes d'or.
En silenci, el part movia.

Pàl·lida, la dolça cara;
la pell, suau i gelada;
rulls i negres els cabells;
les manetes, d'un guerrer.

Ja no canten teuladins

Enyore aquella alegria
de la remor que fa el riu,
com nodreix la llum del dia
la piuladissa a l'estiu,

el toc vibrant de campanes
de festa a les matinades,
la dolçor de les magranes
i el vol sobre les teulades.

Oronetes, teuladins,
verderols i gafarrons
s'escoltaven entre els pins
o feien niu als balcons.

Les cries menjaven gra,
rantelles i algun mosquit;
quatre molletes de pa
semblaven un gran convit.

Tant de fum i pesticides
els han malmés l'aliment;
amb les parets tan llüides
niuar deu ser un turment.

Creix el trànsit als carrers
amb xofers ben estressats
que, amb sorolls tan grollers,
van despertant les ciutats.

I em passege tristament
cap al jardí del vell pont
hui tot cobert de ciment
des de l'entrada a la font.

L'illa dels plàstics

Amb el sol que ja despunta,
una barca ix a pescar;
en aclarir-se l'aurora,
cavalca per dolça mar.

Diuen que de matinada
és quan el peix sol picar;
en praderies reposa
i, amb la llum, torna a nadar.

Busquen bona referència,
just per la zona del far.
Des d'allà es divisa un delta
i les cases d'Alcanar.

Al fons reposa ja l'àncora,
acaben de fondejar;
preparen els aparells,
la nau comença a virar.

Repletes pugen les xarxes
tant no solien pesar.
«Hui sí que portem pesquera,
al mercat podrem anar».

La sorpresa decebia:
cent bosses de calamar,
mil llandetes de tonyina,
les rodes d'un autocar.

Per l'esforç de la jornada,
els preus hauran de pujar.
Vigila allò que recicles
que el plàstic ens costa car!

Mirant per la natura

La iaia contava amb goig
com desplegaven les veles:
«pareixien com llençols
pintadets amb aquarel·les».

Després del passeig amb barca
per travessar l'Albufera,
anaven fins a la platja
on llúia la bromera.

«La mar ens feia regals:
recollíem a tothora
petxinetes i algun cranc
en les pedres de la vora».

Jugaven als arquitectes
de castells nets com patena.
Feien pous per veure l'aigua
que es filtrava entre l'arena.

Sobre la terra daurada,
les parets ja superaven
les torretes i els merlets.
Mes les ones els guanyaven.

«Una que havia fet curt,
l'altra que quasi arribava
i, en passar-ne dos o tres,
la quarta just ens xopava».

Soscavant-los les parets,
l'ona més juganera
inundava pous i clots
com si regara a boquera.

L'escena es repetia
fent un riu en aquells valls.
I, a poc a poc, els castells
queien tots plens de badalls.

Mirem on posem les cases,
deixem lliures les rieres,
conservem els aiguamolls
i protegim les glaceres.

Estimem-nos la natura,
respectem el nostre entorn,
eixamplem nous horitzons
sense fer del món un forn.

COM LA SABA de la Terra,
les llàgrimes d'alegria.
L'aigua que ens calma la set
ens aporta l'energia.

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

1. En el poema «Un canteret de poesia» es diu: «la mesura i la rima formen part dels seus trets». Mira uns quants poemes de la segona part, els que escriu Maria, i digues si els poemes segueixen algun patró com el nombre de síl·labes de cada vers o la rima. Abans repassa els conceptes de rima i mètrica amb les activitats següents:

1.1. La rima és la concordança parcial o total d'uns sons per produir un efecte de musicalitat als versos. Sol donar-se a partir de l'última vocal tònica per crear una certa cadència. Si es repeteixen tots els sons des de la darrera vocal tònica del vers, parlem de rima consonant. Si només en coincideixen les vocals, parlem de rima assonant. Torna a llegir els poemes «H₂O en ple combat» i «Si la nit és màgica»; després, digues quins versos rimen entre si i si ho fan en assonant o en consonant.

1.2. Parlem de rima fàcil quan s'abusa de terminacions que són molt comunes en la llengua com, per exemple, les terminacions de les formes verbals o els adverbis en -ment. En el poema «El somni», com és la rima dels versos parells?

1.3. Un vers blanc és aquell que no té rima. El patró que segueix pot estar relacionat amb el ritme, el nombre de síl·labes o l'estructura de l'estrofa. Què ha passat amb els versos impariels en el poema «La cascada del molí»?

1.4. Busca en el poema «Peret, Perot» un vers que acabe en paraula aguda, un altre en plana i un tercer en esdrúixola i digues quantes síl·labes tenen. Recorda que en la nostra mètrica, a diferència del castellà, només es compta fins a la darrera síl·laba tònica del vers.

1.5. Per assenyalar visualment cada rima concreta, solem emprar les lletres de l'alfabet seguint el seu ordre. Si estan en majúscula (art major) vol dir que el vers té 9 o més síl·labes. Si estan en minúscula (art menor) el vers en mesurarà menys de 9. Quantes síl·labes tenen els versos dels poemes «El guèiser jugarer» i «Des de mar endins»?

1.6. Parlem de rima encadenada quan, en una quarteta, rimen el primer i el tercer vers, d'una banda, i el segon i el quart, per l'altra (abab). Mentre que parlem de rima creuada quan rimen el primer vers amb el quart i el segon amb el tercer (abba). Torna a llegir els poemes «La rosada» i «H₂O dins d'un camió» i digues quin poema exemplifica cada model.

1.7. Ara, mira't el poema «Neu al Pirineu» i digues quin seria l'esquema mètric que s'hi desprén de la rima dels versos. Recorda emprar les lletres en majúscula perquè són versos d'art major.

1.8. Quan es mesuren versos cal tindre presents alguns fenòmens fonètics com l'elisió, la sinalefa o l'hiat. Són el resultat del contacte entre la vocal final d'una paraula i la vocal inicial de la paraula següent.

- La sinalefa fusiona en una sola síl·laba dues vocals en contacte. Exemples: *Té un cotxe vell. Hi ha molt de trànsit. Gasta-li una broma! Un donzell i una dama.*

- El hiat és la concurrència de dues vocals en dues paraules o en dues síl·labes successives sense contracció o formació d'un diftong. Exemple: *Ab hom qui haja lo bec groc.*

- L'elisió es produeix quan es perd el so d'una vocal per contacte de la final de paraula amb la inicial de la següent. Exemple: *Dins d'una hora torna al despatx.*

1.9. Llig-te «La migdiada» i «Petjades». Després, digues quines de les figures que s'han esmentat abans hi apareixen. Posan exemples.

1.10. Les estrofes són una manera d'organitzar la informació del poema agrupant versos. Entre d'altres, les agrupacions més comunes són l'apariat, format per dos versos; el tercet, per tres; la quarteta, per quatre; la quinteta, per cinc; la sexteta, per sis; l'octava, per huit; la dècima, per deu; el sonet, per catorze. Busca en el poemari exemples d'algunes de les agrupacions anteriors.

2. El poemari està dividit en tres parts: «Com aigua de maig»,

«Com esguits de rosada» i «Com el preludi d'una tronada». I són tres les veus que participen en el conjunt dels textos, la d'un narrador omniscient, la de Maria i la de Pau.

2.1. En la primera part, els versos presenten al lector els personatges, Pau i Maria, i li expliquen el que fan. Mira't el poema «L' hora de la migdiada» i assenyala com la veu omniscient ens presenta els germans i ens diu què fan. Amb quins signes de puntuació hi apareix la veu de Maria?

2.2. I en el poema «H₂O en ple combat», per què s'han emprat les cometes?

2.3. En la segona part del poemari predomina la descripció del paisatge. Hi figura que són poemes escrits per la mateixa Maria. Selecciona'n tres que no estiguen ja il·lustrats i dibuixa i pinta alguna de les imatges que s'hi descriu.

2.4. En el començament de la tercera part apareix de nou la veu omniscient. En quins poemes? Què ens hi explica?

2.5. A partir d'aquest moment, els poemes estan escrits pels dos germans, un posa el títol i l'altre escriu el poema. Digues qui creus que ha posat el títol al poema «Tot un bosc sota la mar vol eixir a passejar» i qui ha escrit els versos. Justifica la teua resposta de forma coherent.

2.6. I en el poema «Ja no canten teuladins»?

2.7. En el poema «L'illa dels plàstics» tornen a aparèixer les cometes. A què fan referència?

2.8. En el poema «Mirant per la natura» s'empren també les cometes. Qui deia les frases? Per què creus que Pau ha canviat el discurs a la primera persona del plural de l'imperatiu (*mirem, estimem...*) quan escriu les dues últimes estrofes del poema? A qui llança aquests missatges?

3.«Dibuixar paraules, escriure imatges» és la tasca que han fet Gracia i Francesc al llarg del llibre. Per això, la creació pot partir de la paraula o de la il·lustració, no existeixen l'una sense l'altra. Per acabar aquestes propostes didàctiques us plantegem:

3.1. Identifica la imatge que il·lustra «La rosada» amb els versos que l'expliquen. Per exemple: la il·lustració de Pau al poema «A la tercera...» es descriu en els versos que diuen de Maria que: «Es disposa sigil·losa / i, a la primera becada, / suca i l'esguita amb un dit».

3.2. Fes el mateix amb la il·lustració del poema «L'aigua de la font».

3.3. De vegades, la creació de la imatge afegeix noves interpretacions i ajuda a entendre millor quin és el procés d'un determinat fenomen. Per exemple, en «El guèiser juganer» el poema compara el xorro d'aigua del guèiser amb l'esbufec d'una balena i la il·lustració personalitza aquesta acció d'una altra manera. Quin element personifica el procés d'expulsió de l'aigua en el dibuix? L'acció feta en algunes batalles d'aigua durant l'estiu per arruixar els contraris, què et recorda?

3.4. En el poema «El ball de les ones» s'ha emprat una figura que és la personificació o prosopopeia, figura retòrica que consisteix a atribuir qualitats humanes als objectes, éssers no racionals o fenòmens naturals. Quin element et diu que la il·lustració també ha tingut en compte aquesta personificació?

3.5. Com s'ha representat la prosopopeia en el text «El far i l'onada»? I en la imatge?

3.6. Fixa't, per un moment, en la imatge que il·lustra «Ja no canten teuladins». Creus que el color esborrona i difumina la imatge dels ocells o, pel contrari, la hi destaca? Per què?

3.7. Ara, fixa't de nou en la imatge subtil dels pardals, quasi desdibuixada, i busca en el text la seua referència.

3.8. Observa, finalment, les taques de color sobre els ocells. Com creus que s'ha representat l'absència dels ocells a les ciutats a través dels dos llenguatges, l'oral i el plàstic? Quin significat dones a cadascuna de les taques de color ara?

4. Pau i Maria han jugat amb els pares a sorprendre'ls un poc complicant-los la lectura. És el mateix joc que hauràs vist en la il·lustració dels versos de «La prova». Prova a posar un espill per

poder llegir millor el text de la il·lustració del poema «Un bosc sota la mar».

5. Per acabar, en l'índex del llibre, hi ha una graella perquè assenyalés si t'han agradat poc o molt els diferents poemes. Marca amb una creu la teua preferència i tingues en compte que una estrella és per si t'ha agradat poc i tres estrelles per si t'ha agradat molt. Raona la teua resposta en tres casos diferents.

NOTA

Podreu corregir-vos les propostes didàctiques en l'enllaç següent:
<http://cinellima.blogspot.com/2021/12/versos-com-aigua-en-cistella.html>

Hi trobareu també altres activitats sobre els poemes d'aquest llibre.

BREU VOCABULARI

A

- aclamar-se** Dirigir-se a alguna persona amb intenció d'ajuda o de prec.
- aixopluc** Lloc que serveix per a posar-se a cobert de la pluja.
- altina** (*Posidonia oceanica*) Planta marina que forma extenses praderies.
- amollar** Desplegar. Soltar afluixant.
- anar gat** Anar begut, estar borratxo.
- angelot** Persona bondadosa i afable. Figura d'àngel, generalment infantil, que es pintava o s'esculpia en els retaules o les façanes com a element decoratiu.
- a pleret** Lentament, sense pressa.
- àtom** Partícula més menuda de les que constitueixen un element, elèctricament neutra, indivisible per les accions purament químiques i que, sola o combinada amb altres, constitueix les molècules dels cossos.

B

- babau -a** Persona curta d'enteniment, innocent.
- ballar l'aigua (a alguna persona)** Fer-li gràcies i compliments, afalagar-la.
- baf** Vapor o gas exhalat.
- bardissam** Lloc cobert de bardissa (coberta vegetal d'arbustos).
- becada** Moviment de caiguda del cap que fa qui s'adorm sense estar gitat.
- boca** Entrada d'un port, d'un riu, d'un canal, d'un estret.
- bolquer** Peça de cel·lulosa amb què, a manera de braga, s'embolica al cos d'algunes persones i serveix per a retindre els orins i la matèria fecal.
- brollar** Eixir l'aigua de terra, especialment amb una certa impetuositat, formant broll.
- broma** Boira, especialment, poc espessa.
- bromera** Conjunt de bombolles que es formen en la superfície d'un líquid i que s'adhereixen entre si d'una manera més o menys consistent.
- bufar** Córrer el vent.

C

- carena** Feixos colgats per a retindre l'arena i detindre l'avançament de les dunes.
- cascada** Caiguda des de certa altura d'un corrent d'aigua a causa d'un desnivell en el terreny.

cerndre Plovisquejar a gotes molt menudes.

cisma Ruptura o escissió que es produeix entre els membres d'un grup, d'un moviment o d'un partit.

cistella Recipient portàtil fet de vímet o de juncs entreteixits amb una o dues anses i amb tapadora o sense, que serveix per a tindre i portar fruita, roba o altres coses.

cosquerelles Sensació nerviosa i espasmòdica experimentada en certs llocs del cos quan són estimulats lleugerament pel tacte i que sol provocar el riure involuntari.

crespó Teixit que presenta una superfície encrespada o ondulada.

D

desvanir-se Omplir-se de satisfacció, d'alegria o d'orgull.

destorbar Posar obstacles o dificultats (a algú) en l'execució d'una cosa.

E

escapolir-se Escapar-se.

escuma Bromera.

esguitar Arruixar, banyar. Fer esguits.

esparsa Que forma part d'un conjunt en el qual ja no fa joc. Solta.

F

fusionar Unir, dur a terme la fusió.

G

gat Màquina destinada a alçar a poca altura objectes molt pesats per mitjà d'una cremallera que engrana amb una roda dentada moguda per una maneta.

gotera Penetració o degoteig d'aigua que es produeix en un sostre o coberta.

guilopo -a Persona hàbil o astuta per a aconseguir el que vol, que obra amb picardia.

H

herbei Herba espessa que cobreix el sòl.

L

liró Mamífer rosegador, semblant a l'esquirol, que viu als arbres, es nodreix de fruits i passa l'hivern amagat hivernant.

llar Casa. Lloc d'una casa on es fa foc per a calfar-se o per a guisar, proveït de fumeral de campana ampla per a l'eixida del fum.

lluent Superfície d'aigua clara i lluenta, neta de vegetació generalment, on llueix la llum del Sol com si fora un espill.

llur D'ells o d'elles; que pertany a ells o a elles.

M

marjal Aiguamoll, generalment cultivat i dotat de canals de drenatge, situat a la vora de la mar o al voltant de l'Albufera.

marraixa Recipient per a contindre líquids.

mudar Canviar, experimentar un canvi.

N

nina Xiqueta (a Mallorca) o xica molt guapa. Figureta humana amb què es pot jugar.

O

orografia Conjunt de muntanyes d'una comarca o país.

P

penya-segat Escarpament rocós de pendent pronunciat situat al litoral.

perxar Fer anar una embarcació, amb una perxa, per la pressió exercida en el fons de l'aigua des de la mateixa embarcació.

plugim Pluja fina.

poca-solta Persona destrellatada, que no té formalitat ni serietat.

porfia Aposta.

poruc-ga Persona que té por de qualsevol cosa, que tot li fa por.

precipitar Caure aigua, en forma líquida o sòlida, que procedeix de l'atmosfera i es diposita sobre la superfície terrestre.

R

rabosa Mamífer carnívor, d'uns seixanta centímetres de llargària, d'orelles i morro punxeguts, de cua llarga i espessa, cap triangular, cos esvelt i pelatge rogenc, de costums crepusculars i nocturns.

rajolar Fàbrica de rajoles.

ribera Terra pròxima a un riu o a la mar.

riera Curs d'aigua generalment intermitent, per falta d'aigua a l'estiu i en episodis de sequera, de vessant d'extensió comarcal i de cabal inferior al d'un riu.

rierol Corrent natural d'aigua de poc volum.

romandre Mantindre's en un estat determinat.

S

sigil·lós -a Persona que actua amb compte per no ser descoberta.

sòl Superfície del terreny o d'altra cosa sobre la qual es camina o creix la vegetació.

T

toll Clot profund d'un riu o d'una séquia on l'aigua està neta i té poc moviment.

trinquet Lloc tancat, en forma de rectangle, on es juga a pilota.

tret Característica, marca, senyal.

U

ullal Arc o ull de pont. Clot on naix un riu, cavitat d'on brolla l'aigua d'una font.

un vall Excavació profunda feta al voltant d'una fortificació per a dificultar el pas de l'enemic des de fora al mur.

V

vessar-se Eixir-se'n, un líquid, de l'espai o recipient que el contenia.

ÍNDEX

PRESENTACIÓ Dibuixar paraules i escriure imatges 4

POEMARI 7

1. Com aigua de maig 7

				L' hora de la migdiada	9
				El somni	10
				A la tercera...	11
				H ₂ O en ple combat	12
				Un canteret de poesia	13

72

2. Com esguits de rosada 15

				El plugim	17
				El guèiser juganer	18
				La rosada	20
				La boira	21
				Excursió a la neu	22
				L' aigua de la font	24
				La cascada del molí	26
				El ball de les ones	29
				El far i la onada	30
				Ball de l'onomatopeia	32
				H ₂ O en un camió	33
				Peret, Perot	34
				Viure	35

3. Com el preludi d'una tronada **37**

				Primer dia de vacances	39
				Les regles del joc	40
				Cara a l'espill	41
				Un bosc sota la mar	42
				Neu al Pirineu	44
				La roda punxada	45
				Si la nit és màgica	46
				Des de mar endins	47
				Petjades	48
				La pedra de juliol no té consol	50
				La pluja quan cau la nit	52
				Futur incert	54
				Ja no canten teuladins	56
				L'illa dels plàstics	58
				Mirant per la natura	59
				Com la saba	61

PROPOSTES DIDÀCTIQUES **63**

BREU VOCABULARI **68**

